

**โครงการจัดทำฐานข้อมูลทุติยภูมิวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อม
ในอุตสาหกรรมอาหารกลุ่มน้ำตาล กากน้ำตาล และผลิตภัณฑ์จากน้ำตาล**
**The Project of Secondary Data Base of Small and Medium Enterprises (SMEs)
in Food Industry: Sugar , Molasses and Sugar Product**

อาจารย์สมพร ปานยินดี*

บทคัดย่อ

อุตสาหกรรมอาหารกลุ่มน้ำตาล กากน้ำตาล และผลิตภัณฑ์จากน้ำตาล เป็นอุตสาหกรรมขนาดใหญ่ที่มีความสำคัญต่อการส่งออกของประเทศ ปริมาณการส่งออกน้ำตาลมีมูลค่าคิดเป็นร้อยละ 15 ของปริมาณการส่งออกสินค้าภาคการเกษตร น้ำตาลที่ส่งออกไปต่างประเทศส่วนใหญ่คือน้ำตาลทรายดิบ ส่วนน้ำตาลทรายขาวจะใช้บริโภคภายในประเทศ ซึ่งจะถูกนำไปใช้ในอุตสาหกรรมน้ำตาลและอาหารกระป๋องมากที่สุด ตำแหน่งของอุตสาหกรรม (BCG) อุตสาหกรรมน้ำตาลเมื่อเปรียบเทียบกับ SMEs ในอุตสาหกรรมอื่น ในปี 2551 เทียบกับปี 2550 จัดอยู่ในตำแหน่งตกต่ำ เนื่องจากปัจจุบันอุตสาหกรรมอาหารกลุ่มน้ำตาลของไทยกำลังประสบปัญหาจากปัจจัยภาวะเศรษฐกิจโลกที่มีการชะลอตัว ปัญหาการว่างงาน การแข็งตัวของค่าเงินบาท และพฤติกรรมผู้บริโภคของคนไทยที่หันมาใส่ใจดูแลสุขภาพ ลดปริมาณการบริโภคน้ำตาลลง นอกจากนี้การดำเนินงานของอุตสาหกรรมยังอยู่ในการควบคุมของภาครัฐ ภายใต้พระราชบัญญัติอ้อยและน้ำตาลทราย พ.ศ. 2527 ทำให้การปรับตัวของอุตสาหกรรมไม่ทันต่อการเปลี่ยนแปลงของสถานการณ์ในปัจจุบัน ดังนั้นเพื่อพัฒนาอุตสาหกรรมอาหารกลุ่มน้ำตาล กากน้ำตาล และผลิตภัณฑ์จากน้ำตาลให้มีศักยภาพการแข่งขันที่เพิ่มขึ้น ผู้วิจัยเห็นว่าควรจะต้องมีการปรับปรุงกระบวนการผลิตให้เกิดประสิทธิภาพ ทั้งในด้านการวิจัยและพัฒนาพันธุ์อ้อยที่มีคุณภาพ และพัฒนาเทคโนโลยีในการผลิต โดยต้องอาศัยความร่วมมือ การสนับสนุนทั้งจากภาครัฐ และกลุ่มลูกค้าต่าง ๆ นอกจากนี้ควรเพิ่มสายการผลิตเอทานอล เพื่อให้สอดคล้องกับกระแสของพลังงานทดแทนที่ทุกประเทศทั่วโลกต่างให้ความสนใจ ผู้ประกอบการสามารถส่งออกเอทานอลไปจำหน่ายในต่างประเทศ ทดแทนปริมาณการส่งออกน้ำตาลที่ลดลง ซึ่งเป็นการเพิ่มรายได้ให้กับผู้ประกอบการ ทำให้เกิดความคุ้มค่า ซึ่งจะเป็นการสร้างความมั่นคงและยั่งยืนให้กับอุตสาหกรรมได้ต่อไป

Abstract

Food industry which includes sugar, molasses and product from sugar are large and important industry for export. Quantity of sugar export is approximately fifteen percentage of agricultural product export. Most sugar product's export is raw sugar. White sugar is used for

domestic consumption which is soft drink industry and canned food industry. Sugar industry's position declined comparing with SMEs in other industries in 2008 and 2007. Sugar industry affect from several factors such as reduction in global economy, unemployment problem, added Thai baht value. Moreover, Thai behavior consume less sugar because of healthy trend. Implementation of sugar industry is controlled by government following The Cane and Sugar Act B.E. 2527 (1984). As a result, Sugar industry can't adapt to changed environment. Therefore, the researcher would recommend the ways for developing sugar industry and increasing competitive advantages as following efficient improvement of production process including quality of research and development sugar cane breed and collaboration between government and other trade groups. Product lines which link to interesting alternative energy trend should be added. Entrepreneurs can export ethanol instead of decreasing sugar export. As a result, it will increase income and be worthy. Industry will be wealthy and sustainable.

บทนำ

อุตสาหกรรมอาหารกลุ่มน้ำตาล กากน้ำตาลและผลิตภัณฑ์จากน้ำตาลเป็นอุตสาหกรรมขนาดใหญ่ที่มีความเกี่ยวเนื่องกับอุตสาหกรรมอื่น เช่น อุตสาหกรรมอาหาร ขนม เครื่องดื่ม และยา นอกจากนี้ผลพลอยเช่น กากอ้อย กากน้ำตาล ยังเป็นวัตถุดิบในอุตสาหกรรม โรงงานไฟฟ้าชีวมวล โรงงานกระดาษ และอุตสาหกรรมผลิตเอทานอล ส่วนใหญ่โรงงานในอุตสาหกรรมจะเป็นโรงงานขนาดกลางและขนาดย่อม (SMEs) คิดเป็นร้อยละ 98 และมีเพียงร้อยละ 2 ที่เป็นโรงงานขนาดใหญ่ ก่อให้เกิดการจ้างงานในอุตสาหกรรมถึง 14,405 คน ไทยเป็นผู้ผลิตน้ำตาลติดอันดับ 1 ใน 5 ของโลก ปริมาณน้ำตาลส่วนใหญ่ผลิตเพื่อการส่งออก ตลาดต่างประเทศที่สำคัญ คือ ทวีปเอเชีย และแอฟริกา ก่อให้เกิดรายได้ปีละหลายหมื่นล้านบาท อย่างไรก็ตามผู้ประกอบการในอุตสาหกรรมต้องประสบปัญหาหลายด้าน ทั้งในด้านการดำเนินงาน การผลิต การตลาด ต้องอยู่ภายใต้การควบคุมของภาครัฐ ทำให้ผู้ผลิตรายใหญ่ต้องปรับตัวด้วยการขยายฐานการผลิตไปยังประเทศกัมพูชา ลาว และจีน นอกจากนี้ยังต้องเผชิญกับปัจจัยแวดล้อมทางด้านเศรษฐกิจของโลกที่กำลังชะลอตัว การบริโภคมีน้อยกว่าปริมาณที่ผลิตได้ ความผันผวนของราคาน้ำตาลในตลาดโลก การใช้แรงงานต่างด้าวที่ผิดกฎหมาย เทคโนโลยีการผลิตที่ไม่ทันสมัย และคุณภาพของน้ำตาลที่ยังต่ำกว่าประเทศคู่แข่ง ซึ่งปัญหาต่าง ๆ ได้ส่งผลกระทบต่อผู้ประกอบการ SMEs ในอุตสาหกรรมอาหารกลุ่มน้ำตาล กากน้ำตาลและผลิตภัณฑ์จากน้ำตาลเป็นอย่างมาก ดังนั้นเพื่อเป็นการเพิ่มขีดความสามารถทางการแข่งขันในอุตสาหกรรมให้กับผู้ประกอบการ SMEs จึงได้จัดทำโครงการศึกษาวิเคราะห์และเตือนภัย SMEs รายสาขาขึ้น เพื่อเป็นการสำรวจ ศึกษา รวบรวมและวิเคราะห์แนวโน้มและผลกระทบทั้งจากสภาพแวดล้อมภายใน และ

ภายนอกอุตสาหกรรม ทั้งนี้เพื่อประโยชน์ของผู้ประกอบการในอุตสาหกรรมและนักลงทุนที่มีความสนใจที่จะลงทุนในอุตสาหกรรมอาหารกลุ่มน้ำตาล กากน้ำตาลและผลิตภัณฑ์จากน้ำตาลต่อไป

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อการศึกษารวบรวมและวิเคราะห์ผลกระทบจากสภาพแวดล้อมทั่วไป เช่น การเมือง เศรษฐกิจ สังคม และเทคโนโลยี ที่มีผลต่อ SMEs ในอุตสาหกรรมนี้ สภาพแวดล้อมเจาะจง/ฉับพลัน ได้แก่ ขนาดของอุตสาหกรรม ขั้ววงจรชีวิตของอุตสาหกรรม การตลาด คู่แข่งในอุตสาหกรรม และความน่าเชื่อถือของอุตสาหกรรม สภาพแวดล้อมภายใน จุดแข็ง จุดอ่อน โอกาส และข้อจำกัด ของ SMEs ในอุตสาหกรรม

การวิเคราะห์สภาพแวดล้อมทั่วไป

การวิเคราะห์สภาพแวดล้อมทั่วไป ซึ่งประกอบด้วย การวิเคราะห์สภาพแวดล้อมเกี่ยวกับการเมือง สภาพแวดล้อมทางเศรษฐกิจ สภาพแวดล้อมทางสังคม และสภาพแวดล้อมทางเทคโนโลยี ซึ่งมีผลกระทบต่ออุตสาหกรรมอาหารกลุ่มน้ำตาล กากน้ำตาล และผลิตภัณฑ์น้ำตาลดังนี้

1) **ด้านการเมือง กฎหมาย ข้อบังคับ** จากข้อมูล พบว่า การดำเนินงานของอุตสาหกรรมน้ำตาล นั้นต้องอยู่ในการควบคุมของภาครัฐภายใต้กฎหมายพระราชบัญญัติอ้อยและน้ำตาลทราย พ.ศ. 2527 โดยภาครัฐเข้ามามีบทบาทตั้งแต่การกำหนดปริมาณการเพาะปลูกอ้อย กำลังการผลิตน้ำตาล ราคารับซื้ออ้อย โควตาการส่งออก รวมถึงการกำหนดราคาน้ำตาล ซึ่งผลกระทบจากการเข้าแทรกแซงราคาน้ำตาลของภาครัฐทำให้น้ำตาลไม่เป็นไปตามต้นทุนที่แท้จริง จนทำให้ผู้ประกอบการต้องแบกรับผลขาดทุนนั้น อย่างไรก็ตามผู้ประกอบการยังได้รับผลดีจากการใช้ระบบแบ่งปันผลประโยชน์ 70:30 โดยที่เกษตรกรชาวไร่อ้อยจะได้รับผลตอบแทนร้อยละ 70 และเจ้าของโรงงานได้รับผลตอบแทนร้อยละ 30 จากการขายน้ำตาลทั้งหมด ซึ่งจะไม่รวมถึงรายได้จากการแปรรูปกากน้ำตาล กากอ้อย และผลพลอยได้ชนิดอื่นที่เหลือจากระบวนการผลิตน้ำตาล ปัจจุบันโรงงานน้ำตาลสามารถนำผลพลอยได้ทุกประเภทไปแปรรูปเป็นปุ๋ย กระแสไฟฟ้า กระดาษ รวมถึงเอทานอลซึ่งสอดคล้องกับนโยบายของรัฐที่สนับสนุนให้ประชาชนใช้เอทานอลเพื่อทดแทนการใช้น้ำมันเชื้อเพลิง เพื่อสร้างอุปสงค์ในการใช้เอทานอลให้มากขึ้น และยังเป็นการสนับสนุนผู้ประกอบการลดการพึ่งพิงรายได้จากการส่งออกน้ำตาลเพียงอย่างเดียว

2) **ด้านเศรษฐกิจ** จากข้อมูล พบว่า อุตสาหกรรมอาหารกลุ่มน้ำตาล กากน้ำตาล และผลิตภัณฑ์จากน้ำตาลได้รับผลกระทบจากปัญหาเศรษฐกิจโลกที่อยู่ในภาวะชะลอตัว เนื่องจากตลาดส่วนใหญ่เป็นตลาดต่างประเทศส่งผลให้กำลังซื้อในต่างประเทศลดลง นอกจากนี้ อุตสาหกรรมน้ำตาลยังได้รับผลกระทบจากอัตราแลกเปลี่ยน จากการอ่อนค่าของเงินเหรียญสหรัฐฯ ซึ่งเป็นสกุลเงินหลักที่ใช้ซื้อขายน้ำตาลในตลาดล่วงหน้า และจากการที่ค่าเงินบาทของไทยแข็งค่า

ขึ้น ส่งผลให้รายได้จากการส่งออกลดลง และจากราคาน้ำมันที่ปรับตัวเพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่อง ส่งผลกระทบต่อต้นทุนการผลิตจนทำให้กระทรวงพาณิชย์มีมติให้ปรับราคาขายปลีกน้ำตาลเพิ่มอีก 5.35 บาท/กก. เพื่อให้สอดคล้องกับต้นทุนสินค้าที่แท้จริง อย่างไรก็ตามราคาน้ำมันที่สูงขึ้นนี้ทำให้คนหันมาใช้เอทานอลทดแทนน้ำมันเชื้อเพลิงกันมากขึ้น ซึ่งจะเป็นผลดีต่อโรงงานน้ำตาลในอนาคตที่จะขยายธุรกิจการผลิตเอทานอลอย่างเป็นระบบ ซึ่งเป็นการเพิ่มรายได้อีกทางหนึ่งให้กับอุตสาหกรรมน้ำตาล

3) ด้านสังคม จากข้อมูลพบว่า พฤติกรรมการบริโภคของคนในยุคปัจจุบันเปลี่ยนแปลงไป มีการรับประทานอาหารนอกบ้านมากขึ้น เน้นความสะดวก และรวดเร็ว ทำให้มีโอกาสที่จะได้รับน้ำตาล จากอาหารและเครื่องดื่ม เช่น น้ำอัดลม และขนมหวาน เพิ่มขึ้น ผลเสียจากการบริโภคน้ำตาลมากเกินไปคือทำให้ป่วยเป็นโรคอ้วน ความดันโลหิตสูง และเบาหวาน ส่งผลให้ผู้บริโภคบางกลุ่มที่ใส่ใจในสุขภาพ จะลดปริมาณการบริโภคน้ำตาลลง นอกจากนี้การที่ผู้บริโภคมีการศึกษาสูงขึ้นมักจะให้ความสำคัญกับข้อมูลโภชนาการ และโรคต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นจากการรับประทานอาหาร ดังนั้นจะเห็นได้ว่ามีกลุ่มคนจำนวนหนึ่งหลีกเลี่ยงการบริโภคน้ำตาล หรือเลือกบริโภคสารทดแทนความหวาน รวมถึงอาหารและเครื่องดื่มที่ปราศจากน้ำตาล “Sugar Free” อย่างไรก็ตามน้ำตาลยังเป็นส่วนประกอบที่จำเป็นและสำคัญสำหรับอุตสาหกรรมการผลิตอาหาร เครื่องดื่ม และยา ทำให้ความต้องการในการใช้น้ำตาล ยังปริมาณที่เพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่อง

4) ด้านเทคโนโลยี จากข้อมูล พบว่า อุตสาหกรรมอาหารกลุ่มน้ำตาล กากน้ำตาล และผลิตภัณฑ์จากน้ำตาลมีการพัฒนาเทคโนโลยีในการผลิตน้ำตาลมากขึ้น ตั้งแต่การปลูกอ้อยโดยใช้ระบบภูมิสารสนเทศ (จีไอเอส) ช่วยให้ต้นทุนการเก็บเกี่ยวและขนส่งลดลง 10% นอกจากนี้ในกระบวนการผลิตน้ำตาลยังใช้เครื่องจักรที่ทันสมัย มีระบบการจัดระบบคิว และเทคโนโลยีในการบรรจุที่ได้มาตรฐาน GMP และ HACCP ซึ่งเทคโนโลยีส่วนใหญ่ยังเป็นการนำเข้าจากต่างประเทศ อย่างไรก็ตามปัจจุบันผู้ประกอบการต่างก็พัฒนาเทคโนโลยีในการผลิตน้ำตาลอย่างต่อเนื่อง เพื่อสร้างมูลค่าเพิ่มให้กับผลิตภัณฑ์และลดต้นทุนในการผลิต ทำให้การดำเนินงานเกิดประสิทธิภาพและประสิทธิผลมากยิ่งขึ้น

การวิเคราะห์สภาพแวดล้อมเจาะจง/ฉับพลัน

1) การวิเคราะห์อุตสาหกรรมและภาพรวม

ในปี 2550 มีผู้ประกอบการ (SMEs) ในอุตสาหกรรมอาหารกลุ่มน้ำตาล กากน้ำตาลและผลิตภัณฑ์จากน้ำตาล 2,353 แห่ง มีแนวโน้มปรับตัวลดลงคิดเป็นร้อยละ 0.08 ด้านการจ้างงาน พบว่า มีจำนวนการจ้างงานของ SMEs 14,405 คน โดยมีแนวโน้มปรับตัวเพิ่มขึ้นเล็กน้อยคิดเป็นร้อยละ 0.95 เนื่องจากปัญหาเศรษฐกิจที่ชะลอตัว และการเมืองที่ยังขาดเสถียรภาพ

ด้านรายได้ พบว่า ในปี 2550 รายได้ของ SMEs มีมูลค่า 56,784.38 ล้านบาท และมีแนวโน้มปรับตัวลดลงคิดเป็นร้อยละ 1.28 ในปี 2551 ด้านกำไรสุทธิ พบว่า ในปี 2550 กำไรสุทธิของ SMEs มีมูลค่า 3,348.23 ล้านบาท มีแนวโน้มจะปรับตัวลดลงมากคิดเป็นร้อยละ 47.26 ในปี 2551 ด้านมูลค่าเพิ่มทางเศรษฐกิจ พบว่า ในปี 2550 มูลค่าเพิ่มทางเศรษฐกิจของผู้ประกอบการ SMEs มีมูลค่าประมาณ 3,874.54 ล้านบาท มีแนวโน้มปรับตัวลดลงร้อยละ 39.74 ในปี 2551

ด้านมูลค่าสินทรัพย์ พบว่า ในปี 2550 สินทรัพย์ของ SMEs มีมูลค่า 27,156.39 ล้านบาท คาดว่ามูลค่าสินทรัพย์ของทั้ง SMEs มีแนวโน้มปรับตัวลดลงต่อเนื่อง ร้อยละ 2.21 ในปี 2551 ด้านมูลค่าหนี้สินรวม ของ SMEs มูลค่า 21,461.30 ล้านบาท สำหรับในปี 2551 จะมีแนวโน้มปรับตัวเพิ่มขึ้นเล็กน้อยร้อยละ 0.12

2) การวิเคราะห์วงจรชีวิตสินค้า/อุตสาหกรรม

จากสถานการณ์การผลิตและการบริโภคน้ำตาลของโลก ในช่วงเดือนกันยายน-ตุลาคม ตั้งแต่ปีค.ศ. 1998-2008 พบว่า ผลผลิตน้ำตาลมีแนวโน้มเพิ่มสูงขึ้นอย่างต่อเนื่อง และมีปริมาณมากกว่าความต้องการในการบริโภค โดยเฉพาะเมื่อ 3 ปีที่แล้ว จะเห็นว่าปริมาณการผลิตน้ำตาลเพิ่มสูงขึ้นอย่างเห็นได้ชัด สาเหตุที่ผู้ผลิตไม่ลดปริมาณการผลิตให้เหมาะสมกับปริมาณการบริโภคนั้น เนื่องจากกากน้ำตาลซึ่งเป็นผลพลอยได้จากการผลิตน้ำตาลนั้น กำลังเป็นที่ต้องการของทุกประเทศ เพราะสามารถนำไปผลิตเป็นเอทานอล นำมาใช้ทดแทนน้ำมันเชื้อเพลิงซึ่งมีราคาสูงมาก แม้ว่าความต้องการในการบริโภคน้ำตาลไม่ได้เติบโตเท่าที่ควร แต่อุตสาหกรรมน้ำตาลยังมีทางเลือกจากการผลิตเอทานอลได้ ดังนั้น จึงถือได้ว่าอุตสาหกรรมอาหารกลุ่มน้ำตาล กากน้ำตาล ยังอยู่ในช่วงของการเติบโต เพราะผู้ผลิตส่วนใหญ่มีทิศทางที่จะขยายและลงทุนในการผลิตเอทานอลอย่างจริงจังมากขึ้น

ภาพที่ 1 คูลน้ำตาลโลก (1,000 ตัน มูลค่าน้ำตาลทรายดิบ ต.ก./ก.ย.)

ที่มา: F.O.Licht พหุศักราช, 2550 อ้างถึงในรายงานประจำปีบริษัทน้ำตาลขอนแก่นจำกัด (มหาชน) ปี 2550

3) ด้านการตลาด

ตลาดที่สำคัญในการจำหน่ายน้ำตาล แบ่งเป็น 2 ตลาดใหญ่ ๆ คือ ตลาดภายในประเทศ และตลาดต่างประเทศ โดยที่ตลาดในประเทศนั้นผู้ผลิตน้ำตาลจะจำหน่ายทางตรงให้กับพ่อค้าคนกลางคิดเป็นร้อยละ 65 ที่เหลือร้อยละ 35 จำหน่ายให้กับภาคอุตสาหกรรม ซึ่งน้ำตาลที่จะจำหน่ายในประเทศจะเป็นน้ำตาลทรายขาว และน้ำตาลทรายขาวบริสุทธิ์ เรียกว่า น้ำตาลโคเวต้า ก. ส่วนน้ำตาลโคเวต้า ข. และโคเวต้า ค. จะเป็นน้ำตาลสำหรับส่งออกไปต่างประเทศ โดยในปี 2550 ปริมาณการส่งออกน้ำตาลทรายและผลิตภัณฑ์ 31,727 ล้านบาท เพิ่มขึ้นจากปีที่ผ่านมาคิดเป็นร้อยละ 54.46 ตลาดที่ใหญ่ที่สุดคือทวีปเอเชีย โดยอินโดนีเซียเป็นผู้นำเข้าน้ำตาลจากไทยมากที่สุด มูลค่า 12,983 ล้านบาท ประเทศไทยซึ่งได้เปรียบในด้านทำเล ซึ่งทำให้ต้นทุนค่าขนส่งต่ำกว่าตั้งซื้อน้ำตาลจากประเทศอื่น

อุตสาหกรรมที่มีปริมาณการซื้อมากที่สุด คืออุตสาหกรรมเครื่องดื่มคิดเป็นร้อยละ 45.49 รองลงมาได้แก่อุตสาหกรรมอาหารกระป๋องและน้ำปลา ร้อยละ 27.42 และผลิตภัณฑ์นม ร้อยละ 18.96 ตามลำดับ ส่วนอุตสาหกรรมที่มีปริมาณการซื้อน้อยที่สุดคืออุตสาหกรรมยาและอื่น ๆ คิดเป็นร้อยละ 2.10

การวิเคราะห์ BCG (ตำแหน่งของอุตสาหกรรม)

เมื่อพิจารณาด้านตำแหน่งของอุตสาหกรรมอาหาร กลุ่มน้ำตาล กากน้ำตาล และผลิตภัณฑ์จากน้ำตาลของผู้ประกอบการเอสเอ็มอี (SMEs) เมื่อเปรียบเทียบกับอุตสาหกรรมอื่นพบว่า ประมาณการปี 2551 อยู่ในตำแหน่งตกต่ำ ซึ่งในปี 2550 อยู่ในตำแหน่งระมัดระวัง และมีส่วนแบ่งเปรียบเทียบเท่า เท่ากับ 0.010 เท่า ต่ำกว่าส่วนแบ่งเฉลี่ยที่อยู่ระดับ 0.022 เท่า และมีอัตราการเติบโตเท่ากับ 54.24% สูงกว่าอัตราการเติบโตเฉลี่ยของอุตสาหกรรมไทยที่อยู่ระดับ 6.24% สำหรับปี 2551 คาดว่าอุตสาหกรรมจะมีส่วนแบ่งเปรียบเทียบเท่า เท่ากับ 0.009 เท่า ซึ่งต่ำกว่าส่วนแบ่งเฉลี่ยของอุตสาหกรรมไทยที่อยู่ระดับ 0.022 เท่า ในขณะที่คาดว่าจะมีอัตราการเติบโตเท่ากับ 2.62 % ต่ำกว่าอัตราการเติบโตของอุตสาหกรรมไทย ที่อยู่ระดับ 11.66% และเมื่อเปรียบเทียบกับอุตสาหกรรมขนาดใหญ่ พบว่า อยู่ในตำแหน่งตกต่ำเช่นเดียวกัน สาเหตุที่มูลค่าการเติบโตมีแนวโน้มลดลงเนื่องจากปัญหาภาวะเศรษฐกิจถดถอยที่เกิดขึ้นทั้งในกลุ่มทวีปอเมริกา ยุโรป และเอเชีย โดยเฉพาะประเทศในกลุ่มเอเชียซึ่งเป็นผู้นำเข้าน้ำตาลรายใหญ่ที่สุดของไทย ได้แก่ ประเทศกัมพูชา โรงงานน้ำตาลส่งออกน้ำตาลไปยังกัมพูชา เพื่อส่งต่อไปยังประเทศในกลุ่มสหภาพยุโรป

ซึ่งจะได้รับสิทธิพิเศษทางการค้า ดังนั้นเมื่อกลุ่มประเทศที่เป็นผู้นำเข้าหลักต่างชะลอการลงทุน การบริโภคทุกด้าน จึงส่งผลกระทบต่ออุตสาหกรรมที่ใช้น้ำตาลเป็นวัตถุดิบ เช่น อุตสาหกรรมอาหาร เครื่องดื่ม และยา ที่จะลดปริมาณการสั่งซื้อน้ำตาลจากไทยเช่นกัน ผู้ประกอบการ SMEs ของไทย ควรใช้กลยุทธ์คงที่ (Stability Strategy) เพื่อรักษาอุตสาหกรรมให้อยู่รอด และควรพัฒนาศักยภาพในการผลิตเพื่อให้เกิดประสิทธิภาพสูงสุด เช่นการนำกากอ้อยมาเป็นวัตถุดิบในการผลิต กระแสไฟฟ้าหมุนเวียนใช้ในโรงงานจะช่วยลดต้นทุนการผลิตได้ หรือการนำผลพลอยได้ชนิดอื่นจากการผลิตน้ำตาลนำไปแปรรูปเพื่อสร้างรายได้ให้กับอุตสาหกรรมน้ำตาลอีกทางหนึ่ง

การวิเคราะห์ความน่าสนใจของอุตสาหกรรม

มูลค่าทางการตลาด : ด้านรายได้

ด้านมูลค่ารายได้รวมของอุตสาหกรรมอาหาร กลุ่มน้ำตาล กากน้ำตาล และผลิตภัณฑ์จากน้ำตาลพบว่าในปี 2550 รายได้ของ SMEs มีมูลค่า 56,874.38 ล้านบาท โดยปรับตัวเพิ่มขึ้นประมาณ 47.40% เช่นเดียวกับรายได้รวมของอุตสาหกรรมที่เพิ่มขึ้นประมาณ 26.59% หรือคิดเป็นมูลค่า 88,002.11 ล้านบาท แต่ในปี 2551 คาดว่ามูลค่ารายได้ของทั้ง SMEs และภาพรวมจะมีแนวโน้มปรับตัวลดลงเล็กน้อย ประมาณ 1.28% และ 3.14% ตามลำดับ

มูลค่าทางการตลาด : ด้านกำไรสุทธิ

ด้านกำไรสุทธิของอุตสาหกรรมอาหาร กลุ่มน้ำตาล กากน้ำตาล และผลิตภัณฑ์จากน้ำตาล ในปี 2550 พบว่ากำไรสุทธิของภาพรวมอุตสาหกรรมมีมูลค่า 5,993.10 ล้านบาท ในจำนวนนี้เป็นกำไรของ SMEs ประมาณ 3,348.23 ล้านบาท โดยเติบโตเพิ่มขึ้นจากปีก่อนถึง 87.78 % ส่วนในปี 2551 คาดว่ากำไรสุทธิของ SMEs จะมีมูลค่าลดลงเหลือประมาณ 1,765.99 ล้านบาท โดยมีแนวโน้มจะปรับตัวลดลงทั้งของ SMEs และภาพรวมอุตสาหกรรมในอัตราที่ใกล้เคียงกันคือ ประมาณ 47.26% และ 49.02% ตามลำดับ

ด้านทรัพย์สิน

ด้านมูลค่าสินทรัพย์ของอุตสาหกรรมน้ำตาล กากน้ำตาล และผลิตภัณฑ์จากน้ำตาล พบว่าในปี 2550 สินทรัพย์ของ SMEs มีมูลค่า 27,156.39 ล้านบาท โดยปรับตัวลดลงประมาณ 6.69% เช่นเดียวกับสินทรัพย์รวมของอุตสาหกรรมที่ปรับตัวลดลงประมาณ 10.45% โดยมีมูลค่า 152,257.35 ล้านบาท และในปี 2551 คาดว่ามูลค่าสินทรัพย์ของทั้ง SMEs และภาพรวมอุตสาหกรรมจะมีแนวโน้มปรับตัวลดลงต่อเนื่อง อีกประมาณ 2.21% และ 3.68% ตามลำดับ

ด้านหนี้สิน

ด้านมูลค่าหนี้สินรวมของอุตสาหกรรมอาหาร กลุ่มน้ำตาล กากน้ำตาล และผลิตภัณฑ์จากน้ำตาล พบว่าในปี 2550 หนี้สินรวมทั้งอุตสาหกรรมมีมูลค่า 104,508.99 ล้านบาท ในจำนวนนี้เป็นหนี้สินของ SMEs มูลค่า 21,461.30 ล้านบาท โดยปรับตัวลดลงประมาณ 10.61% แต่สำหรับในปี 2551 คาดว่าหนี้สินรวมของทั้ง SMEs และภาพรวมอุตสาหกรรม จะมีแนวโน้มปรับตัวเพิ่มขึ้นเล็กน้อยประมาณ 0.12% และ 0.05% ตามลำดับ

มูลค่าทางการตลาด : ด้านมูลค่าเพิ่มทางเศรษฐกิจ

ในด้านมูลค่าเพิ่มทางเศรษฐกิจของอุตสาหกรรมอาหารกลุ่มน้ำตาล กากน้ำตาล และผลิตภัณฑ์จากน้ำตาล พบว่า ในปี 2550 มูลค่าเพิ่มทางเศรษฐกิจของผู้ประกอบการ SMEs มีมูลค่าประมาณ 3,874.54 ล้านบาท โดยมีแนวโน้มการปรับตัวเพิ่มขึ้นประมาณ 66.99 % แต่สำหรับในปี 2551 คาดว่ามูลค่าเพิ่มทางเศรษฐกิจทั้งของ SMEs และภาพรวมจะมีแนวโน้มปรับตัวลดลงประมาณ 39.74% และ 39.16 % ตามลำดับ

การวิเคราะห์แนวโน้มและปัจจัยขับเคลื่อนอุตสาหกรรม

1. นโยบายและมาตรการของภาครัฐ เนื่องจากปัจจุบันอุตสาหกรรมอาหาร กลุ่มน้ำตาล กากน้ำตาล และผลิตภัณฑ์จากน้ำตาล อยู่ภายใต้การกำกับดูแลของ 3 กระทรวง ได้แก่ กระทรวงอุตสาหกรรม กระทรวงพาณิชย์ และกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ ผ่านสำนักงานคณะกรรมการอ้อยและน้ำตาลทราย มีหน้าที่กำหนดราคารับซื้ออ้อยและน้ำตาล การก่อสร้างโรงงาน เพิ่มปริมาณการผลิต การย้ายฐานการผลิต ซึ่งต้องได้รับอนุญาตจากภาครัฐก่อน จึงจะดำเนินการได้ ดังนั้น หากปรับเปลี่ยนระบบอุตสาหกรรมอ้อยและน้ำตาลทรายให้เปิดเสรีเต็มรูปแบบ ปล่อยให้เป็นไปตามกลไกตลาด ลดการคุ้มครองและควบคุมโดยรัฐ เพื่อให้อุตสาหกรรมอ้อยและน้ำตาลพัฒนา และเพิ่มศักยภาพให้อยู่ในระดับที่พึ่งพาตนเองได้ และสามารถแข่งขันได้ในตลาดโลก เปลี่ยนบทบาทของภาครัฐจากการควบคุมเป็นการกำกับดูแล จะช่วยให้อุตสาหกรรมน้ำตาลมีการพัฒนามากยิ่งขึ้น

2. อัตราภาษีนำเข้าน้ำตาลทราย กำหนดอัตราภาษีนำเข้าน้ำตาลทรายในระดับที่เหมาะสมตามพันธกรณีที่ทำไว้กับองค์การค้าโลก (WTO) โดยทยอยปรับลดอัตราภาษีนำเข้าน้ำตาลทราย เพื่อให้อุตสาหกรรมอ้อยและน้ำตาลทรายของไทยมีการพัฒนาศักยภาพของตัวเองให้สามารถแข่งขันได้มากขึ้น

3. การวิจัยและพัฒนาพันธุ์อ้อย ปัจจุบันอ้อยของไทยให้ผลผลิตต่อไร่ต่ำกว่าคู่แข่ง และคุณภาพของน้ำตาลที่มีค่าความหวานต่ำกว่าคู่แข่ง ดังนั้นหน่วยงานทั้งภาครัฐ และเอกชน ต้องเร่งพัฒนาพันธุ์อ้อย เพื่อให้มีคุณภาพทั้งในด้านปริมาณการเก็บเกี่ยวและค่าความหวานในอ้อย

4. การนำระบบโลจิสติกส์เข้ามาใช้ในอุตสาหกรรมน้ำตาล โดยเริ่มต้นเมื่อผลิตน้ำตาลเสร็จแล้ว เข้าสู่กระบวนการจัดเก็บการขนย้าย การส่งมอบให้กับผู้บริโภคนในประเทศ และการส่งออก โดยศึกษาโครงสร้างต้นทุนและระยะเวลาที่เกิดขึ้นตลอดกระบวนการ เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพการส่งมอบในแต่ละขั้นตอน

5. การพัฒนาระบบชลประทาน เนื่องจากอ้อยเป็นพืชที่ต้องใช้น้ำในการเพาะปลูก ดังนั้นต้องมีการวางแผนการใช้น้ำให้เหมาะสม

6. เทคโนโลยีในการปลูกอ้อย มีการนำระบบ GPS มาใช้ในการวางแผนพื้นที่เพาะปลูกอ้อย ลดปัญหาการอ้างสิทธิความเป็นเจ้าของไร่อ้อย และยังใช้สำหรับการวางแผนการจัดหาอ้อย

7. พัฒนาเทคโนโลยีในการผลิตน้ำตาล เพื่อให้กระบวนการผลิตเกิดประสิทธิภาพสูงสุด โดยวางแผนการผลิตเพื่อให้เกิดการประหยัดจากขนาด (Economy of Scale) และต้นทุนในการผลิตต่ำที่สุด

8. การพัฒนาผลิตภัณฑ์ ผู้ผลิตน้ำตาลได้ให้ความสำคัญกับการพัฒนาผลิตภัณฑ์ที่หลากหลาย ครอบคลุมตลาดทุกประเภทตั้งแต่กลุ่มลูกค้าอุตสาหกรรม กลุ่มค้าส่ง รวมถึงกลุ่มค้าปลีกที่กำลังเติบโตอย่างรวดเร็ว

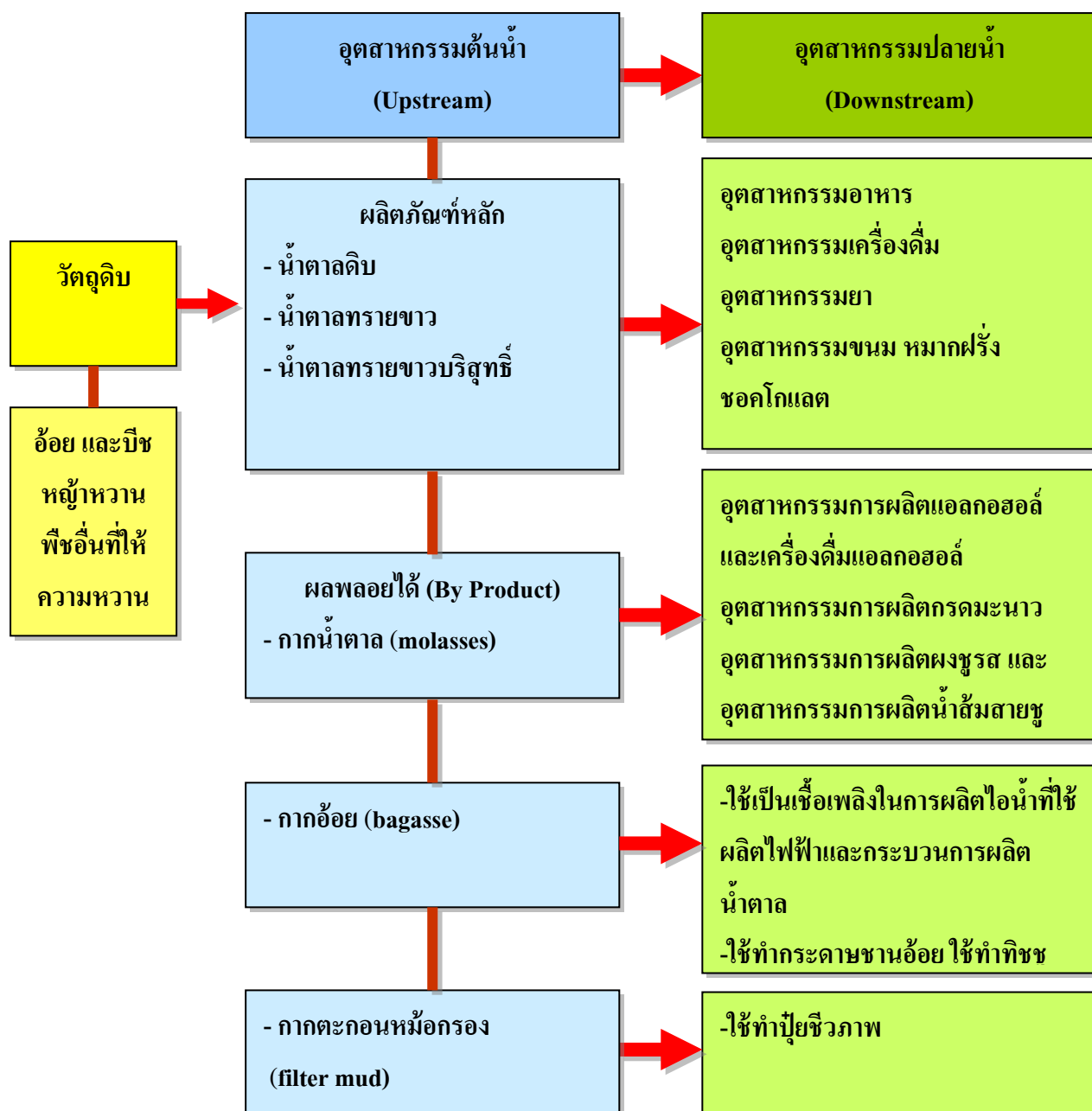
9. พัฒนาอุตสาหกรรมต่อเนื่องเพื่อให้ใช้ทรัพยากรให้เกิดประโยชน์สูงสุด เนื่องจากในการผลิตน้ำตาลจะมีผลพลอยได้จากกระบวนการผลิตที่สามารถนำไปต่อยอดในอุตสาหกรรมอื่นได้

10. จากภาวะโลกร้อนที่ทุกประเทศกำลังรณรงค์แก้ปัญหาโลกร้อน ประเทศไทยในฐานะประเทศกำลังพัฒนาเป็นสมาชิกพิธีสารโตเกียวภายใต้อนุสัญญาสหประชาชาติว่าด้วยการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ (UNITED NATIONS FRAMEWORK CONVENTION ON CLIMATE CHANGE: UNFCCC) ไทยเป็นประเทศหนึ่งที่ต้องลดภาวะเรือนกระจกภายใต้โครงการ (CLEAN DEVELOPMENT MECHANISM: CDM) ที่เปิดโอกาสให้ประเทศที่พัฒนาแล้วเข้ามาลดหรือแลกเปลี่ยนก๊าซเรือนกระจกในประเทศกำลังพัฒนา เพื่อนำปริมาณก๊าซที่ลดได้ไปใช้เป็นเครดิต เพื่อจะไม่ต้องไปดำเนินการลดก๊าซเรือนกระจกในประเทศของตนเอง โดยโรงงานน้ำตาล 46 แห่งของประเทศไทยล้วนแต่มีโรงงานไฟฟ้าเป็นของตนเองเพื่อลดต้นทุน ดังนั้นจำนวนคาร์บอนเครดิตที่ได้จากโรงงานไฟฟ้า จึงเป็นผลพลอยได้ที่กลุ่มโรงงานน้ำตาลนำมาใช้เพิ่มมูลค่า

การวิเคราะห์สภาพแวดล้อมภายในของอุตสาหกรรม

อุตสาหกรรมอาหารกลุ่มน้ำตาล กากน้ำตาล และผลิตภัณฑ์จากน้ำตาล นับเป็นอุตสาหกรรมที่ใช้วัตถุดิบจากผลผลิตภายในประเทศทั้งหมด ในขณะที่ต้องใช้ปริมาณเงินลงทุนรวมทั้งอุตสาหกรรมสูงกว่า 100,000 ล้านบาท นอกจากนี้อุตสาหกรรมอ้อยและน้ำตาลยังถือเป็นอุตสาหกรรมพื้นฐานที่จะนำไปสู่การพัฒนาอุตสาหกรรมกลั่นน้ำตาล และอุตสาหกรรมปลายน้ำ ได้แก่ อุตสาหกรรมอาหารและเครื่องดื่ม การผลิตแอลกอฮอล์ ไม้อัด กระดาษ ปุ๋ย อาหารสัตว์ รวมไปถึงการผลิตกระแสไฟฟ้าและพลังงานทดแทน รูปแบบการประกอบธุรกิจที่นิยมใช้คือ บริษัทมหาชนจำกัด และบริษัทจำกัด โดยจะมีบริษัทย่อยและบริษัทร่วม กระจายตามภูมิภาคต่าง ๆ ของประเทศ ตามพื้นที่เพาะปลูกอ้อย นอกจากนี้ผู้ผลิตที่สามารถระดมทุนได้มาก อย่างเช่นบริษัทมหาชน มักจะมีการก่อตั้งธุรกิจอื่นที่ต่อเนื่องจากอุตสาหกรรมน้ำตาล เพื่อจะได้นำผลพลอยได้ที่เกิดจากการผลิตน้ำตาลไปเป็นวัตถุดิบในการผลิตในอุตสาหกรรมอื่นต่อไป

ภาพที่ 2 โครงสร้างอุตสาหกรรมอาหารกลุ่มน้ำตาล กากน้ำตาล และผลิตภัณฑ์จากน้ำตาล

การวิเคราะห์การบริหารจัดการตามลักษณะงาน

ด้านการตลาด

อุตสาหกรรมน้ำตาล กากน้ำตาลและผลิตภัณฑ์จากน้ำตาล มีระบบบริหารจัดการด้านการตลาดที่ชัดเจน โดยแบ่งกิจกรรมทางการตลาด 4 ด้าน ได้แก่ ด้านผลิตภัณฑ์ ด้านราคา ด้านช่องทางการจำหน่าย และด้านการส่งเสริมการตลาด ซึ่งกิจกรรมมักจะถูกควบคุมจากกฎระเบียบของภาครัฐ และเป็นไปตามกลไกทางการตลาด และความรุนแรงทางการแข่งขันในตลาด ซึ่งเป็นสิ่งที่ผู้ผลิตต้องปรับตัว เพื่อให้สามารถแข่งขันกับคู่แข่งได้ โดยด้านผลิตภัณฑ์ผู้ประกอบการ SMEs มี

การพัฒนาผลิตภัณฑ์น้ำตาลอย่างต่อเนื่อง ด้วยการค้นคว้าวิจัยพัฒนากระบวนการผลิต เพื่อให้ผลิตน้ำตาลที่ได้ค่าความหวานในระดับสูง อีกทั้งรูปแบบบรรจุภัณฑ์ที่หลากหลาย เพื่อสนองความต้องการของลูกค้าทุกกลุ่ม ด้านการกำหนดราคา ในระบบแบ่งปันผลประโยชน์มีการแบ่งน้ำตาลออกเป็น 3 ส่วน คือ น้ำตาลทรายโคเวตา ก. เป็นน้ำตาลทรายที่ผลิตเพื่อการบริโภคภายในประเทศ น้ำตาลโคเวตา ข. และ ค. เป็นน้ำตาลทรายที่ผลิตเพื่อการส่งออก ราคาขายสำหรับน้ำตาลโคเวตา ก. และโคเวตา ค. จะขึ้นอยู่กับภาครัฐเป็นผู้กำหนดราคา โดยโคเวตา ค. จะทำการจำหน่ายทั้งปี สำหรับน้ำตาลโคเวตา ข. เป็นโคเวตาสำหรับชาวไร่ฮ้อย (บริษัท ฮ้อยและน้ำตาลไทย จำกัด : หนท.) เพื่อใช้ในการกำหนดราคาและขายน้ำตาลทรายดิบส่งออก เพื่อใช้เป็นบรรทัดฐานในการกำหนดราคาฮ้อยที่โรงงานจะรับซื้อ โดยการกำหนดราคาขายนั้นจะทำการส่งคำสั่งขาย SEO (Seller Executable Order) ไปยังตลาดล่วงหน้าที่นิวยอร์กด้วยราคาอ้างอิงนิวยอร์ก หมายเลข 11 (NY#11) ในตลาด Coffee, Sugar and Cocoa Exchange (CSCE) ซึ่งโดยปกติแล้ว หนท. จะทำการเริ่มขายน้ำตาลโคเวตา ข. ในช่วงเดือนตุลาคมถึงเดือนมิถุนายนของปีถัดไป ด้านช่องทางการจำหน่ายน้ำตาล เนื่องจากกฎระเบียบในการส่งออกน้ำตาลของประเทศไทยจะต้องทำผ่านบริษัทส่งออก ขายผ่านเทรดเดอร์รายใหญ่ (Traders) ส่งออกผ่านชายแดนไปยังประเทศเพื่อนบ้าน เช่น ประเทศลาวและกัมพูชา โดยทยอยขายเป็นจำนวนน้อยให้กับผู้ค่าน้ำตาลชายแดน และขายให้กับผู้ผลิตที่ใช้น้ำตาลเป็นส่วนประกอบในการผลิตสินค้าเพื่อจำหน่ายไปยังต่างประเทศ

ด้านการจัดการทรัพยากรมนุษย์

จากการจัดโครงสร้างองค์กรในการบริหารงาน ที่ไม่มีความสลับซับซ้อน มีการกำหนดขอบเขต ความรับผิดชอบอย่างชัดเจน ทำให้การบริหารจัดการทรัพยากรมนุษย์ดำเนินการอย่างเป็นระบบ แต่ก็ยังพบปัญหาที่เกี่ยวกับทรัพยากรมนุษย์โดยระดับความรุนแรงเริ่มจากปัญหาการสรรหา การฝึกอบรม และการพัฒนา สวัสดิการและสิทธิประโยชน์ โดยปัญหาทั้งหมดมีสาเหตุมาจาก ทั้งตัวของพนักงาน ผู้บริหารและระบบบริหาร ดังนั้นจึงควรจัดฝึกอบรมและพัฒนาพนักงานที่มีอยู่ในอุตสาหกรรมน้ำตาล เพื่อสร้างแรงจูงใจในด้านการเงินเพื่อลดปัญหากับพนักงาน และปฏิบัติกับพนักงานทุกคนอย่างเท่าเทียมกัน ปัจจุบันมีการรับรองมาตรฐานแรงงานด้วยความรับผิดชอบต่อสังคมของธุรกิจไทย (มรท.8001-2546) จะยังทำให้พนักงานภายในโรงงานมีคุณภาพชีวิตที่มากขึ้น

การจัดการด้านเทคโนโลยีสารสนเทศ

ปัจจุบันอุตสาหกรรมอาหารกลุ่มน้ำตาล กากน้ำตาล และผลิตภัณฑ์จากน้ำตาล มีการบริหารจัดการด้านเทคโนโลยีสารสนเทศครบวงจร มีการทำวิจัยและพัฒนา “ระบบเทคโนโลยีสารสนเทศเพื่อการบริหารจัดการอ้อย” (Sugar cane Information and Management System - SIMS) ด้วยการบูรณาการเทคโนโลยีสารสนเทศที่เหมาะสม คือ การใช้ข้อมูลภาพถ่ายดาวเทียมที่มีความละเอียดสูง (Remote Sensing) ร่วมกับระบบสารสนเทศภูมิศาสตร์ (Geographic Information System-GIS) และระบบบอกตำแหน่งบนพื้นผิวโลก (Global Positioning System-GPS) มาใช้จัดทำแผนที่แสดงพื้นที่การปลูกอ้อยและพัฒนาฐานข้อมูลด้านไร่ของเกษตรกรที่เป็นคู่สัญญาของโรงงาน โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อพัฒนาระบบการบริหารและการจัดการด้านวัตถุดิบในระดับแปลงย่อย ทั้งด้านการประเมินพื้นที่ปลูกอ้อย การส่งเสริมการปลูก การวางแผนเก็บเกี่ยว และการเพิ่มผลผลิต

การดำเนินงานและการผลิต

กระบวนการผลิตน้ำตาลจะจำแนกออกเป็น 2 กระบวนการได้แก่กระบวนการผลิตน้ำตาลทรายดิบ ประกอบด้วย การสกัดน้ำอ้อย การทำความสะอาดหรือทำใส่น้ำอ้อย การต้ม การเคี้ยว และการปั่นแยกผลึกน้ำตาล ส่วนกระบวนการผลิตน้ำตาลทรายขาว ประกอบด้วย การปั่นละลาย การทำความสะอาด และฟอกสี การเคี้ยว การปั่นแยกผลึกน้ำตาล และการอบ ผู้ผลิตส่วนใหญ่จะพัฒนากระบวนการผลิตด้วยการนำเครื่องจักรที่ทันสมัยเข้ามาใช้ผลิตน้ำตาล เพื่อให้ได้น้ำตาลที่มีคุณภาพ ลดของเสียระหว่างการผลิต มีการวางแผนการผลิตจำนวนมาก เพื่อให้เกิดการประหยัดจากขนาด (economy of scale) เพื่อให้ต้นทุนในการผลิตต่ำ

การจัดการการเงิน

จากการวิเคราะห์อัตราส่วนทางการเงินพบว่า โดยภาพรวมของผู้ประกอบการ SMEs ในอุตสาหกรรมอาหาร กลุ่มน้ำตาล กากน้ำตาล และผลิตภัณฑ์จากน้ำตาลดีกว่าอุตสาหกรรมขนาดใหญ่ โดยเฉพาะอัตราส่วนเงินทุนหมุนเวียน ศักยภาพในการหมุนเวียนในสินทรัพย์รวม และอัตรากำไรของลูกหนี้ และยกเว้นศักยภาพในการหมุนของสินค้า ซึ่งอุตสาหกรรมขนาดใหญ่จะทำได้ดีกว่า ด้านความสามารถในการก่อหนี้ พบว่า ศักยภาพความสามารถในการก่อหนี้ จะพิจารณาจากอัตราส่วนหนี้สินต่อสินทรัพย์ อัตราส่วนหนี้สินต่อส่วนของผู้ถือหุ้น และความสามารถในการจ่ายดอกเบี้ย พบว่าโดยรวมผู้ประกอบการ SMEs น่าจะมีศักยภาพในการก่อหนี้ที่ด้อยกว่าทั้งผู้ประกอบการขนาดใหญ่และภาพรวมอุตสาหกรรมเห็นได้จากผู้ประกอบการ SMEs จะมีภาระหนี้ที่สูงกว่า แต่อย่างไรก็ดีผู้ประกอบการ SMEs ยังมีความสามารถในการจ่ายดอกเบี้ยที่ดีกว่าผู้ประกอบการขนาดใหญ่และภาพรวมอุตสาหกรรม ด้านศักยภาพความสามารถในการทำกำไร จะพิจารณาจากอัตราผลตอบแทนจากการดำเนินงาน อัตราผลตอบแทนส่วนของผู้ถือหุ้น และอัตราผลตอบแทนต่อสินทรัพย์รวม พบว่าโดยรวมผู้ประกอบการ SMEs น่าจะมีศักยภาพในการทำกำไร

ที่ดีกว่าเมื่อเปรียบเทียบกับผู้ประกอบการขนาดใหญ่และภาพรวมอุตสาหกรรม แต่อย่างไรก็ดี ผู้ประกอบการ SMEs ยังมีอัตราผลตอบแทนจากการดำเนินงานที่ด้อยกว่าผู้ประกอบการขนาดใหญ่ และภาพรวมอุตสาหกรรม

จุดแข็งของอุตสาหกรรมอาหารกลุ่มน้ำตาล กากน้ำตาล และผลิตภัณฑ์จากน้ำตาล

1. ประเทศไทยมีศักยภาพในการแข่งขัน โดยประเทศไทยเป็นผู้ส่งออกน้ำตาลเป็นอันดับ 2 ของโลก มูลค่าการส่งออกประมาณ 31,727 ล้านบาท มีกำลังการหีบอ้อยประมาณ 60.75 ล้านตันอ้อย/ปี ผลิตน้ำตาลประมาณ 5.0-8.0 ล้านตันน้ำตาล/ปี มีพื้นที่ในการปลูกอ้อย 6 ล้านไร่ ให้ผลผลิต 7,899 ตันต่อไร่ ทั้งนี้
2. ความได้เปรียบในเรื่องทำเลที่ตั้ง ที่ประเทศไทยอยู่ใกล้กับประเทศผู้นำเข้า จะเห็นได้ว่าประเทศแถบเอเชีย ยังมีน้ำตาลไม่เพียงพอต่อการบริโภค และต้องมีการนำเข้าบางส่วนจากภูมิภาคอื่น จึงทำให้ผู้ซื้อเสียค่าขนส่งน้อยกว่า และสะดวกมากกว่า การนำเข้าน้ำตาลจากประเทศอื่น
3. อุตสาหกรรมน้ำตาล กากน้ำตาล มีการนำเทคโนโลยีสมัยใหม่เข้ามาใช้จัดการทั้งด้านการวางแผนพื้นที่เพาะปลูกอ้อย ตลอดจนกระบวนการผลิตน้ำตาลที่ทันสมัย ทำให้ได้น้ำตาลที่มีคุณภาพดี
4. ระยะเวลาที่หีบอ้อยของไทยตรงกับช่วงเดือนพฤศจิกายน – มิถุนายน ซึ่งไม่ตรงกับผลผลิตน้ำตาลของประเทศอื่น ทำให้ไทยได้เปรียบในการส่งออกน้ำตาลช่วงนี้
5. ผู้ผลิตในอุตสาหกรรมน้ำตาลส่วนใหญ่ ไม่ได้ผลิตน้ำตาลแต่เพียงอย่างเดียว แต่มีการประกอบธุรกิจอื่นที่ต่อเนื่องจากธุรกิจน้ำตาล เช่น โรงงานไฟฟ้า โรงงานเอทานอล ปุ๋ยชีวภาพ กระดาษ น้ำส้มสายชู และผงชูรส ซึ่งอ้อยจัดว่าพืชที่ได้สามารถใช้ได้ทุกส่วน (Renewable) ดังนั้นผู้ผลิตจึงมีรายได้อื่นนอกเหนือรายได้จากการผลิตน้ำตาล
6. น้ำตาลทรายขาวของไทยนั้นมีคุณภาพที่สูงกว่าน้ำตาลทรายขาวของอินเดีย ที่มีค่าสีอยู่ระหว่าง 150 – 200 ICUMSA ซึ่งจัดอยู่ในระดับค่าสีที่สูง ด้วยเหตุนี้เองจึงเป็นโอกาสของผู้ส่งออกน้ำตาลไทยที่จะสามารถแข่งขันในตลาดโลกด้วย โดยเน้นที่คุณภาพน้ำตาลที่ดีกว่าประเทศคู่แข่ง

จุดอ่อนของอุตสาหกรรมอาหารกลุ่มน้ำตาล กากน้ำตาล และผลิตภัณฑ์จากน้ำตาล

1. ปริมาณผลผลิตอ้อยต่อไร่ต่ำ เมื่อเปรียบเทียบกับประเทศเม็กซิโก โคลัมเบีย ออสเตรเลีย อินโดนีเซีย และสหรัฐอเมริกา ที่มีพื้นที่น้อยกว่าไทย แต่มีผลผลิตต่อไร่มากกว่า
2. ต้นทุนการผลิตน้ำตาลมีแนวโน้มเพิ่มสูงขึ้นตามทิศทางของราคาน้ำมัน สินค้าทุกชนิดมีการปรับราคาสูงขึ้น ส่งผลกระทบต่อต้นทุนการผลิตน้ำตาลทั้งกระบวนการผลิต เช่นค่าปุ๋ย ค่ายาปราบศัตรูพืช ค่าขนส่ง ค่าแรงงาน และค่าบรรจุภัณฑ์ ที่มีการปรับราคาเพิ่มขึ้นทุกชนิด
3. การวิจัยและการพัฒนาพันธุ์อ้อยยังทำได้ช้ากว่าประเทศคู่แข่ง เพราะขาดความร่วมมือระหว่างหน่วยงานภาคเอกชนด้วยกันเอง และหน่วยงานภาครัฐ ที่ควรทำการวิจัยร่วมกัน เพื่อให้การวิจัยเกิดประสิทธิภาพ และประสิทธิผลสูงสุด
4. อ้อยมีราคาสูงขึ้น จากการที่รัฐบาลปรับราคารับซื้ออ้อยจากตันละ 600 บาท เป็น 800 บาท ตามต้นทุนการเพาะปลูกที่เพิ่มขึ้น เป็นผลให้ต้นทุนในการผลิตน้ำตาลของไทยมีราคาสูงกว่าคู่แข่ง ทำให้ความสามารถในการแข่งขันลดลง
5. พื้นที่ปลูกอ้อยลดลง และผลผลิตอ้อยไม่เพียงพอต่อความต้องการของโรงงาน เนื่องจากเกษตรกรหันไปปลูกพืชเศรษฐกิจชนิดอื่น เช่นมันสำปะหลัง ยางพารา เป็นต้น

โอกาสของอุตสาหกรรมอาหารกลุ่มน้ำตาล กากน้ำตาล และผลิตภัณฑ์จากน้ำตาล

1. เนื่องจากการลดการอุดหนุนจากกลุ่มสหภาพยุโรปทำให้น้ำตาลทรายขาวคุณภาพสูงส่วนหนึ่งหายไปจากตลาด โรงงานน้ำตาลไทยสามารถจำหน่ายน้ำตาลในรูปของน้ำตาลทรายดิบ และน้ำตาลทรายขาว ได้เพิ่มมากขึ้น
2. ราคาน้ำมันในตลาดโลกเพิ่มสูงขึ้นอย่างต่อเนื่อง ซึ่งส่งผลต่อต้นทุนค่าขนส่งออกของผู้ส่งออกน้ำตาล และทำให้ต้นทุนการผลิตอ้อยสูงขึ้น และประเทศบราซิลซึ่งเป็นผู้ส่งออกน้ำตาลรายใหญ่ของโลกได้มีการนำอ้อยไปผลิตเป็นเอทานอล เพื่อใช้เป็นพลังงานทดแทนน้ำมันเชื้อเพลิงเพิ่มมากขึ้น เนื่องจากราคาเอทานอลในตลาดโลกมีแนวโน้มเพิ่มสูงขึ้นเช่นเดียวกับราคาน้ำมัน ดังนั้นจึงเป็นโอกาสที่น้ำตาลประเทศไทยจะสามารถส่งออกได้มากขึ้น
3. ปัจจุบันประเทศไทยได้มีการจัดทำความตกลงเขตการค้าเสรีอาเซียน (AFTA) ซึ่งจะเป็นผลดีต่อประเทศไทย เพราะประเทศสมาชิกกลุ่มอาเซียนทุกประเทศส่วนใหญ่เป็นผู้นำเข้าน้ำตาลทรายจากประเทศไทย จะต้องนำเข้าน้ำตาลทรายจากประเทศไทยมากขึ้น เมื่อมีการลดหย่อนภาษีศุลกากรให้แก่กันแล้ว จะทำให้มีการนำเข้าน้ำตาลทรายจากประเทศไทยได้มากขึ้น
4. รัฐบาลกำหนดนโยบายสนับสนุนการใช้รถยนต์ E-85 อย่างเป็นทางการเป็นรูปธรรม ทำให้อุตสาหกรรมน้ำตาลที่มีการผลิตเอทานอลอยู่แล้ว ได้ประโยชน์จากการจำหน่ายเอทานอลมากขึ้นในอนาคต
5. ปริมาณความต้องการบริโภคน้ำตาลของคนในภูมิภาคเอเชีย ยังคงมีปริมาณความต้องการที่สูง ถึงแม้ว่าอัตราการบริโภคจะยังคงอยู่ระดับที่ต่ำกว่าประเทศที่พัฒนาแล้วก็ตาม

ถือเป็นโอกาสทางการตลาด สำหรับประเทศไทยในฐานะผู้ส่งออกน้ำตาลรายใหญ่ของโลกที่สามารถแสวงหาประโยชน์จากความต้องการบริโภคของคนในภูมิภาคนี้ โดยเฉพาะอย่างยิ่งเมื่อเป็นการส่งออกน้ำตาลจากประเทศไทยไปยังประเทศเพื่อนบ้าน เช่น กัมพูชา ซึ่งถือว่าเป็นตลาดนำเข้าน้ำตาลทรายรายใหญ่ของไทย และผู้ส่งออกน้ำตาลไทยย่อมได้รับประโยชน์ในด้านต้นทุนค่าขนส่งที่สามารถประหยัดลงได้มากกว่าการส่งออกของประเทศบราซิลมายังภูมิภาคเอเชีย

6. การขยายการลงทุนด้านอุตสาหกรรมน้ำตาลในต่างประเทศ เช่น ลาว กัมพูชา และเวียดนาม ซึ่งพื้นดินของประเทศเหล่านี้ยังคงมีความอุดมสมบูรณ์ และเต็มไปด้วยทรัพยากรธรรมชาติ ประกอบกับต้นทุนค่าแรงงานต่ำ อีกทั้งนักลงทุนของประเทศไทยสามารถใช้ประโยชน์จากสิทธิพิเศษอัตราภาษีศุลกากร (GSP) หรือจำนวนโควตาตามที่ประเทศพัฒนาแล้วได้จัดสรรให้กับประเทศต่างๆ ที่จัดอยู่ในกลุ่มประเทศ LDCs (Least Developed Countries)

ข้อจำกัดของอุตสาหกรรมอาหารกลุ่มน้ำตาล กากน้ำตาล และผลิตภัณฑ์จากน้ำตาล

1. นโยบายของภาครัฐที่ควบคุมกำกับดูแลการดำเนินงานของโรงงานน้ำตาล ตั้งแต่ปริมาณการผลิต การส่งออก ราคาอ้อย ราคาน้ำตาล ผลประโยชน์ระหว่างชาวไร่อ้อย และโรงงานน้ำตาล รวมถึงการเพิ่มปริมาณการผลิต การย้ายฐานการผลิต ซึ่งจะต้องได้รับอนุมัติจากสำนักงานคณะกรรมการอ้อยและน้ำตาลทรายก่อน ทำให้การดำเนินงานล่าช้าไม่เป็นอิสระ และราคาน้ำตาลไม่ได้เป็นไปตามกลไกตลาดอย่างแท้จริง

2. ขาดระบบชลประทาน เนื่องจากอ้อยเป็นพืชที่ใช้น้ำมาก แต่พื้นที่เพาะปลูกบางแห่งประสบปัญหาขาดน้ำ ทำให้ผลผลิตที่ได้ไม่มีคุณภาพ ให้ความหวานต่ำ

3. ประเทศคู่แข่ง เช่น ออสเตรเลีย แอฟริกาใต้ มีเทคโนโลยีในการผลิตที่มีประสิทธิภาพสูง มากกว่าประเทศไทย ทำให้มีความได้เปรียบทางการผลิตน้ำตาลมากกว่าประเทศไทย

4. ราคาน้ำตาลในตลาดโลกมีแนวโน้มปรับตัวลดลงเนื่องจากปริมาณการผลิตมีมากกว่าความต้องการในการบริโภคของคน และเกิดจากการที่อียูส่งออกน้ำตาลมาปีละ 8-9 ล้านตันเพื่อตลาดทั่วโลก ทำให้ราคาน้ำตาลบิดเบือนไป ส่วนราคาน้ำตาลในประเทศมีการปรับราคาเพิ่มขึ้นเพื่อสอดคล้องกับต้นทุนที่สูงขึ้น จนทำให้ปริมาณการบริโภคน้ำตาลในประเทศลดลง

5. พฤติกรรมการบริโภคอาหารของคนเปลี่ยนไป หันมาใส่ใจสุขภาพมากขึ้น ลดปริมาณการบริโภคน้ำตาล เปลี่ยนไปบริโภคสารให้ความหวานทดแทนน้ำตาล ซึ่งส่งผลต่อปริมาณความต้องการน้ำตาลที่อาจลดลงในอนาคต

ข้อเสนอแนะของอุตสาหกรรมอาหารกลุ่มน้ำตาล กากน้ำตาล และผลิตภัณฑ์จากน้ำตาล

1. ควรพัฒนาและปรับปรุงระบบโลจิสติกส์ และห่วงโซ่อุปทานทั้งระบบของอุตสาหกรรมอาหารกลุ่มน้ำตาล กากน้ำตาล และผลิตภัณฑ์จากน้ำตาล เพื่อลดต้นทุนการผลิต และระยะเวลาที่ใช้ทั้งระบบ เป็นการเพิ่มประสิทธิภาพเพื่อให้สามารถแข่งขันกับประเทศคู่แข่งได้
2. เปลี่ยนบทบาทของภาครัฐจากการควบคุมเป็นการกำกับดูแล ลดการคุ้มครอง และควบคุมโดยรัฐ เพื่อให้อุตสาหกรรมอ้อยและน้ำตาลพัฒนาและเพิ่มศักยภาพให้อยู่ในระดับที่พึ่งพาตนเองได้ และสามารถแข่งขันได้ในตลาดโลก
3. ควรประสานความร่วมมือในการวิจัยและพัฒนาพันธุ์อ้อยร่วมกันระหว่างภาครัฐและเอกชนอย่างจริงจัง
4. พัฒนาการผลิตอ้อยให้เพียงพอต่อการผลิตน้ำตาลเพื่อการบริโภคภายในประเทศ และรักษาดุลการค้าของไทย การนำผลพลอยได้ของการผลิตน้ำตาลไปใช้ในการผลิตเอทานอล เพื่อลดการนำเข้าพลังงานจากต่างประเทศ สร้างความมั่นคงด้านพลังงานและความสมดุลในการผลิตน้ำตาล
5. การคำนวณราคาอ้อยและผลตอบแทนการผลิตและจำหน่ายน้ำตาลทราย ด้วยระบบที่มีความชัดเจน โปร่งใส เป็นธรรมและดำเนินการ โดยองค์กรที่เป็นกลางและเป็นที่ยอมรับของทุกฝ่าย
6. กำหนดอัตราภาษีนำเข้าน้ำตาลทรายในระดับที่เหมาะสมตามพันธกรณีที่ทำไว้กับองค์การการค้าโลก (WTO) โดยทยอยปรับลดอัตราภาษีนำเข้าน้ำตาลทราย เพื่อให้อุตสาหกรรมน้ำตาลทรายของไทยมีการพัฒนาศักยภาพของตัวเองให้สามารถแข่งขันได้มากขึ้น
7. สร้างมูลค่า (Value Creation) ให้แก่อุตสาหกรรมน้ำตาล โดยส่งเสริมการวิจัยและพัฒนาการผลิตผลิตภัณฑ์ต่อเนื่องจากอ้อยและน้ำตาลทราย เพื่อให้ใช้ประโยชน์จากอ้อยอย่างคุ้มค่ามากที่สุด
8. ผู้ประกอบการขนาดใหญ่ ควรเชื่อมโยงความสัมพันธ์กับผู้ประกอบการขนาดกลางและขนาดย่อม เพื่อแลกเปลี่ยน ซื้อขายกากอ้อย กากน้ำตาล และผลพลอยได้อื่นๆ เพื่อนำไปผลิตในอุตสาหกรรมต่อเนื่อง ซึ่งเป็นอุตสาหกรรมที่ใช้เงินลงทุนสูง จึงเป็นการยากที่ผู้ประกอบการขนาดกลางและขนาดย่อมจะสามารถประกอบธุรกิจต่อเนื่องครบวงจร